

Wskazówki na temat recenzji partnerskiej: wprowadzenie dla badaczy

Olena Zimba¹, Armen Juri Gasparyan²

¹II Wydział Chorób Wewnętrznych, Lwowski Narodowy Uniwersytet Medyczny im. Daniela Halickiego, Lwów, Ukraina

²Wydziały Reumatologii oraz Badań i Rozwoju, Dudley Group NHS Foundation Trust (fundusz kliniczny Uniwersytetu w Birmingham, Wielka Brytania), Russells Hall Hospital, Dudley, West Midlands, Wielka Brytania

Kody ORCID

O. Zimba: <https://orcid.org/0000-0002-4188-8486>

A. Y. Gasparian: <https://orcid.org/0000-0001-8749-6018>

Streszczenie

Proces recenzji partnerskiej (*peer review*) jest niezbędny do zapewnienia jakości i weryfikacji prac nadsyłanych do czasopism. Mimo że towarzyszą mu pewne ograniczenia, takie jak możliwość manipulacji, tendencyjności lub niesprawiedliwości oceny, system *peer review* nie ma obecnie alternatywy. W praktyce stosuje się kilka modeli recenzji partnerskiej, spośród których najbardziej perspektywiczny wydaje się model recenzji publicznej postulowany w ramach ruchu na rzecz otwartości nauki. Konstrukttywne uwagi recenzentów uznaje się coraz częściej za wkład naukowy, który powinien spełniać określone normy etyczne i sprawozdawcze. Platforma Publons, należąca obecnie do grupy Web of Science (Clarivate Analytics), stosuje system wyróżniania zweryfikowanych osiągnięć recenzentów i stała się instrumentem służącym do wyboru i promowania najlepszych spośród nich. Recenzentami mogą być wszyscy autorzy prac naukowych o odpowiednim profilu. Zaleca się przestrzeganie norm sprawozdawczości naukowej oraz korzystanie z dostępu do baz danych bibliograficznych, które stanowią pomoc dla recenzentów przy opracowywaniu szczegółowych i opartych na wiedzy naukowej komentarzy.

Słowa kluczowe: recenzja partnerska badań, peer review, publikowanie, temat czasopism, etyka wydawnicza, reumatologia.

Wprowadzenie

Proces recenzji partnerskiej, czyli recenzji naukowej dokonywanej przez specjalistów z tej samej dziedziny (*peer review*), jest niezbędny do oceny jakości prac naukowych, sugerowania poprawek i wyciągania wniosków z błędów popełnianych przez innych autorów. Zasady recenzji partnerskiej są oparte w głównej mierze na profesjonalizmie, elokwencji i kolegalności. Z tego względu recenzowanie zgłoszonych prac jest przywilejem i obowiązkiem elity badaczy, którzy w ten sposób wnoszą wkład w swoje środowisko zawodowe i zwiększają jego wartość poprzez dobrowolne dzielenie się swoją wiedzą i doświadczeniem.

Od czasu pojawienia się pierwszych czasopism akademickich w 1665 roku recenzja partnerska jest

elementem obowiązkowym, służącym do weryfikacji faktów naukowych, wyboru prac o dużym znaczeniu oraz do ograniczania ryzyka opublikowania błędnych sprawozdań z badań [1]. Na przestrzeni wieków modele recenzji partnerskiej przeszły ewolucję od jednoosobowej oceny redaktora po dyskusje kolegalne, przy czym każdy z praktykowanych modeli charakteryzuje się wieloma zaletami i licznymi nieodłącznymi ograniczeniami [2, 3]. Wraz z pojawieniem się dużej liczby czasopism i platform zarządzania redakcyjnego pula recenzentów poszerzyła się i nabrała wymiaru międzynarodowego. Zaproponowano różne zbiory zasad dotyczących doboru wykwalifikowanych recenzentów i stosowania globalnie przyjętych narzędzi oraz stylistyki językowej [4, 5].

Epoka cyfryzacji przyniosła ze sobą także wymiar etyczny recenzji partnerskiej, wymagający zaangażowa-

Adres do korespondencji:

Olena Zimba, II Wydział Chorób Wewnętrznych, Lwowski Narodowy Uniwersytet Medyczny im. Daniela Halickiego, ul. Piekarska 69, Lwów 79000, Ukraina, e-mail: zimbaolena@gmail.com

nia recenzentów w pełni rozumiejących zagadnienia etyki badawczej i publikacyjnej, którzy będą potrafili wykluczyć nieetyczne artykuły z puli badań i przeglądów opartych na wiedzy naukowej [6]. W czasie pandemii COVID-19 niektóre czasopisma – o ile nie większość – musiały zmierzyć się z niedostępnością wykwalifikowanych recenzentów, co spowodowało wzrost na nieznaną dotąd skalę liczby artykułów pozbawionych recenzji partnerskiej i takich, których czas oceny był wyjątkowo krótki [7].

Zalecenia redakcyjne i najlepsi recenzenci

Wytyczne na temat recenzji partnerskiej i doboru recenzentów można aktualnie znaleźć w zaleceniach światowych stowarzyszeń redakcyjnych. Mogą z nich korzystać zarówno redaktorzy czasopism z myślą o aktualizacji przyjętych zasad etycznych, jak i kierownicy badań w celu uznania wkładu osób oceniających prace. Międzynarodowy Komitet Redaktorów Czasopism Medycznych (International Committee of Medical Journal Editors – ICMJE) uznaje recenzję partnerską za kontynuację procesu naukowego, w której powinni uczestniczyć eksperci zdolni sprawnie odpowiadać na zaproszenia do zrecenzowania pracy, przekazywać obiektywne i konstruktywne uwagi oraz zachować poufność [8].

Role i obowiązki recenzentów zostały określone w zaktualizowanych zaleceniach Rady Redaktorów Naukowych (Council of Science Editors – CSE) [9], w których etyczne postępowanie recenzenta uznano za warunek wysokiej jakości jego oceny. Komitet Etyki Publikacyjnej (Committee on Publication Ethics – COPE) wskazuje ponadto na strategię redakcyjne zapewniające przejrzystą i obiektywną ocenę recenzentów przeprowadzaną przez przeszkolonych specjalistów [10]. Światowe Stowarzyszenie Redaktorów Medycznych (World Association of Medical Editors – WAME) na pierwszym miejscu również wskazuje dobór najlepszych recenzentów o zweryfikowanych profilach jako sposób na unikanie nierzetelnych i niezgodnych ze standardami uwag recenzentów [11]. Deklaracja sarajewska w sprawie uczciwości i przejrzystości publikacji naukowych zachęca recenzentów do rejestrowania się na platformie identyfikatorów Open Researcher and Contributor ID (ORCID) w celu weryfikacji i promowania aktywności naukowych [12].

Chociaż w zaleceniach redakcyjnych nie wymieniono kryteriów dotyczących najlepszych recenzentów, to nie ulega wątpliwości, że osoby oceniające rękopisy powinny być aktywnymi badaczami posiadającymi bogate doświadczenie merytoryczne w swojej dziedzinie oraz imponującą listę istotnych i aktualnych publikacji [13]. Wszyscy autorzy realizujący karierę akademicką i publikujący artykuły, w których podają swoje aktywne dane do kontaktu, mogą uczestniczyć w ocenie innych prac naukowych [14]. Najlepiej jest, gdy recenzenci są kole-

gami po fachu autorów rękopisu i posiadają równe im stopnie i dokonania naukowe.

Redaktorzy czasopism mogą realizować modele, w których uczestniczą młodzi pracownicy naukowcy jako współrecenzenci wraz ze swoimi mentorami i starszymi pracownikami naukowymi [15]. Taki model jest z powodzeniem stosowany w ramach sieci Emerging EULAR Network (EMEUNET) działającej przy Europejskiej Lidze do Walki z Reumatyzmem (European League Against Rheumatism – EULAR), w ramach której doświadczeni autorzy (mentorzy) szkolą początkujących badaczy (podopiecznych) w zakresie oceniania prac przesyłanych do najlepszych czasopism reumatologicznych i doboru najlepszych recenzentów dla autorów regularnie publikujących w tych czasopismach [16].

Znajomość standardów sprawozdawczych sieci EQUATOR Network może pomóc recenzentom w ocenie metodologii i doradzaniu wprowadzenia do nich poprawek. Umiejętności statystyczne pomagają recenzentom w wykrywaniu podstawowych błędów i sugerowaniu dodatkowych analiz. Na przykład sposób prezentacji danych z badań obrazowych oraz wykrycie błędów w przedstawieniu średnich i odchyłeń standardowych często wymagają ponownej analizy rozkładów i zastąpienia testów parametrycznych testami nieparametrycznymi [17, 18].

Konstruktywne uwagi recenzentów

Głównym celem recenzji partnerskiej jest wspieranie autorów w próbach publikowania odpowiedzialnych etycznie i zweryfikowanych profesjonalnie prac, które mogą przyciągać uwagę czytelników i wywierać pozytywny wpływ na badania naukowe i praktykę w dziedzinie ochrony zdrowia. W związku z tym optymalny komentarz recenzenta powinien wszechstronnie analizować wszystkie części pracy badawczej i przeglądowej (tab. I). Za najlepszych recenzentów uznaje się tych, którzy przekazują autorom wskazówki dotyczące poprawy błędów, omawiają ograniczenia badania i wskazują jego mocne strony [19].

Niektóre spośród obecnie stosowanych modeli recenzowania dopuszczają możliwość pomagania autorom w ujawnianiu i poprawianiu błędów na etapie poprzedzającym publikację lub po opublikowaniu pracy (tab. II). Ogólnoświatowe dążenie do zapewnienia otwartości nauki jest szczególnie ważne dla zwiększania jakości i przejrzystości wkładu wnoszonego przez recenzentów.

Ponieważ nie ma powszechnie przyjętych kryteriów dotyczących doboru recenzentów i porządkowania ich komentarzy, instrukcje wszystkich recenzowanych czasopism powinny dokładnie opisywać priorytety, modele i spodziewane rezultaty recenzji [20]. Również monito-

Tabela I. Budowa komentarza recenzenta przekazywanego autorom

Akapit	Uwagi
Wiersz wprowadzenia	Streszcza ogólne wrażenie na temat słuszności i implikacji rękopisu
Ocena tytułu, streszczenia i słów kluczowych	Wskazuje poprawność i kompletność tytułu, uwzględnienie wszystkich istotnych słów kluczowych, pojęć dotyczących projektu badania, ładunku informacyjnego oraz refleksje zawarte w streszczeniu
Uwagi bardzo istotne	Szczegółowo analizuje każdą część rękopisu, zgodnie z dostępnymi standardami sprawozdawczości naukowej, popiera wszystkie sugestie mocnymi danymi naukowymi, rozważa nowość hipotez i rygor metodologiczny, wyróżnia dobór projektu badania, wskazuje brakujące/niekompletne informacje o zgodzie komisji bioetycznej, prawach do wykorzystania materiału graficznego, dokładności i kompletności analiz statystycznych, profesjonalizmie wyszukiwań bibliograficznych oraz zawarciu aktualnych i istotnych pozycji piśmiennictwa
Uwagi mniej istotne	Wskazuje błędy językowe, literówki, nieodpowiedni format materiałów graficznych i źródeł bibliograficznych, ocenia długość tekstów i tabel, wykorzystanie materiałów uzupełniających, nietypowe akapity i ich kolejność, kompletność wkladu naukowego, konflikt interesów i informacje o finansowaniu
Uwagi końcowe	Zawiera refleksję na temat wniosków i implikacji

Tabela II. Zalety i wady powszechnych modeli oceny rękopisów

Modele	Zalety	Wady
Wewnętrzna recenzja redakcyjna	Pozwala wykryć poważne wady i błędy uzasadniające natychmiastowe odrzucenie pracy; rzadko: znakomite rękopisy są akceptowane bez zwłoki	Oceny pracowników redakcji mogą być nieobiektywne; akceptacja rękopisu bez recenzji zewnętrznej może budzić wątpliwości co do niewystarczająco surowej kontroli jakości
Recenzja partnerska jednostronnie zaślepią (<i>single-blind</i>)	Ukrycie tożsamości recenzenta zapobiega konfliktom personalnym w niewielkich (zamkniętych) środowiskach zawodowych	Dostęp recenzenta do profili autora może prowadzić do tendencyjnej i subiektywnej oceny
Recenzja partnerska obustronnie zaślepią (<i>double-blind</i>)	Ukrycie tożsamości autora i recenzenta zapobiega tendencyjności oceny, szczególnie w niewielkich środowiskach	Ukrycie wszystkich danych identyfikacyjnych jest kłopotliwe technicznie i nie zawsze możliwe
Recenzja partnerska otwarta (publiczna)	Może zwiększać jakość, obiektywność i odpowiedzialność ocen przeprowadzanych przez recenzentów; obecnie należy do kanonu kultury otwartej nauki	Recenzenci, którzy nie chcą ujawniać swojej tożsamości, mogą odrzucać zaproszenia do recenzowania
Recenzja partnerska otwarta po publikacji	Może przyspieszać rozpowszechnianie istotnych sprawozdań zgodnie z koncepcją „najpierw publikacja, potem ocena”; tę koncepcję stosują niektóre czasopisma otwartego dostępu (np. F1000 Research)	Nie wszystkie rękopisy korzystają na otwartym rozpowszechnianiu bez wkładu recenzentów; recenzja po publikacji może opóźniać wykrycie mniejszych lub większych błędów
Komentarze w serwisach społecznościowych po publikacji	Mogą ujawniać niektóre błędy oraz przypadki niewłaściwego postępowania, a także poprawiać postrzeganie przez opinię publiczną implikacji danego artykułu	Nie wszystkie środowiska korzystają z serwisów społecznościowych do komentowania prac i innych celów akademickich

rowanie średnich czasów opracowania recenzji partnerskich oraz informowanie o nich jest konieczne do promowania terminowości ocen i unikania opóźnień. W zależności od polityki czasopisma i rodzaju artykułu pierwsza runda recenzji partnerskiej może trwać od kilku dni do kilku tygodni. Niektóre najbardziej cenione czasopisma publikujące sprawozdania z badań klinicznych i inne priorytetowe informacje mają przyspieszony tryb recenzowania (trwający do trzech dni).

W wyjątkowych przypadkach informacje od recenzentów mogą skutkować wprowadzeniem istotnych zmian, docenionych przez autorów w oficjalnych podziękowaniach. Jednak w większości przypadków recenzenci powinni unikać angażowania się w badania i proces pisarski autorów. Powinni również powstrzymać się od zalecania autorom przeprowadzania dodatkowych badań i gromadzenia danych, ponieważ może to opóźniać publikację oryginalnych prac zawierających rozstrzygające wnioski.

Renomowani wydawcy często stosują zaawansowane systemy zarządzania redakcyjnego, które wspomagają recenzentów poprzez zapewnianie im natychmiastowego dostępu do instrukcji recenzowania, uporządkowanych formularzy online oraz niektórych baz danych bibliograficznych. Tego rodzaju wsparcie umożliwia opracowywanie komentarzy opartych na danych naukowych, które analizują innowacyjność, zasadność etyczną oraz implikacje recenzowanych rękopisów [21].

Zachęcanie recenzentów do przesyłania rekomendacji dotyczących akceptacji/odrzućenia rękopisów i pokrewnych zadań redakcyjnych jest obecnie powszechną praktyką. Wykwalifikowani recenzenci mogą sugerować redaktorom odrzucenie lub przekazanie dalej rękopisów niemieszczących się w zakresie merytorycznym czasopisma albo przeprowadzenie dodatkowej kontroli etycznej i w ten sposób ograniczać ryzyko opublikowania artykułów błędnych lub nieetycznych. Mogą również zgłaszać w swoich uwagach do redakcji zastrzeżenia dotyczące strategii redakcyjnych.

Ze względu na odmienną rolę recenzenta i redaktora zalecenia recenzentów mają stanowić pomoc dla tych drugich, a nie zastępować ich w podejmowaniu decyzji. Ostateczne decyzje pozostają w rękach redaktorów prowadzących. Redaktorzy prowadzący biorą pod uwagę nie tylko uwagi recenzentów, lecz także priorytety związane z rodzajami i pochodzeniem geograficznym artykułów, ograniczeniami przestrzeni w niektórych okresach oraz przewidywany wpływ związany z zainteresowaniem serwisów społecznościowych i częstotliwością cytowania. Właśnie dlatego w większości recenzowanych czasopism odrzucenie nawet bezbłędnych rękopisów jest prawdopodobne na wczesnych etapach oceny wewnętrznej i zewnętrznej.

Recenzenci są często proszeni o wypowiedzenie się na temat poprawności językowej i ogólnej czytelności ocenianych rękopisów. Biorąc pod uwagę dostępność redaktorów wewnętrznych i zewnętrznych usług redakcyjnych, uwagi recenzentów na temat błędów językowych i literówek uznaje się za uwagi o mniejszej istotności. Jednocześnie jednak niewystarczające umiejętności językowe ekspertów nieanglojęzycznych często wykluczają ich z udziału w recenzjach partnerskich w najbardziej wpływowych czasopismach [22]. Uwagi powinny być odpowiednio redagowane, aby przekazywały informacje tonem pozytywnym lub neutralnym, wyrażały idee o różnym poziomie pewności i posiadały logiczną kolejność słów, zdań i akapitów [23, 24]. Konsultowanie się z lingwistami w sprawie kultury komunikacji, odbywanie zaawansowanych kursów językowych i szlifowanie umiejętności komentowania może zwiększyć ogólną jakość i atrakcyjność dokonań recenzenta [5, 25].

Uznawanie dorobku recenzenta

Proponowano różne mechanizmy uznawania wkładu recenzentów, mające na celu zapewnienie im motywacji i utrzymanie uczciwości komunikacji naukowej [26]. Często praktykowane jest publikowanie dorocznych podziękowań dla recenzentów, w których wskazywane są nazwiska osób oceniających rękopisy i doceniany jest ich wkład naukowy. Ze względu na potrzebę zróżnicowania wkładu poszczególnych recenzentów niektórzy redaktorzy czasopism wyróżniają „elitę” recenzentów, którzy mają na koncie wiele ocenionych publikacji, i nagradzają tych z wyróżniającymi się i terminowymi osiągnięciami [27]. Taki rodzaj celowanego uznania zapewnia etyczność recenzji partnerskich i ułatwia promowanie najlepszych kandydatów do uzyskania grantów lub stanowisk akademickich [28].

Duzi wydawcy i stowarzyszenia uczonych wydają świadectwa doskonałości w dziedzinie recenzowania, które mogą wiązać się z przyznaniem punktów CPD za ustawiczne kształcenie się w zawodzie [29]. Zaproponowano również nowy mechanizm uznawania dorobku, w ramach którego aktywni recenzenci otrzymywaliby punkty premiowe. Zebrane punkty mogłyby wykorzystać do uzyskania zniżek na opłaty za publikację prac w ramach złotego otwartego dostępu (*gold open-access*) w konsorcjach wydawców [30].

Wraz z uruchomieniem platformy Publons (<http://publons.com/>) oraz jej włączeniem do grupy Web of Science Group (Clarivate Analytics) uznanie dla recenzentów świadczy o prestiżu naukowym. Recenzenci mogą obecnie bezpłatnie otwierać konta na platformie Publons i rejestrować swoje recenzje w czasopismach internetowych za pomocą cyfrowych identyfikatorów dokumentu (Digital Object Identifier – DOI). Z kolei redaktorzy czasopism mogą generować oficjalne podziękowania dla recenzentów i zachęcać ich do zamieszczania ich danych na platformie Publons w celu budowania zarówno profilu danego recenzenta, jak i całego czasopisma. Wszystkie publikowane artykuły posiadają łącza elektroniczne do rejestrów recenzji i promocji prowadzonej w serwisach społecznościowych po opublikowaniu, co pozwala recenzentom na bieżąco śledzić oceny i uwagi ekspertów. Możliwa jest również płatna współpraca z czasopismami i wydawcami w zakresie automatycznego przekazywania danych o recenzjach partnerskich na platformę Publons na warunkach uzgodnionych przez obie strony.

Lista osiągnięć recenzenta na jego profilu indywidualnym na platformie Publons jest wizytówką jego dorobku naukowego. Dokonania recenzentów umieszczone obok własnych artykułów i dokonań redakcyjnych posiadacza profilu wskazują na jego bogaty wkład naukowy. Badacze mogą połączyć między sobą posiadane konta

Publons i ORCID, aby dodatkowo wykorzystać komplementarne usługi obu platform. Akademia Publons (<https://publons.com/community/academy/>) oferuje dodatkowo szkolenia internetowe dla początkujących badaczy, którzy mogą rozwijać umiejętności recenzenckie pod opieką doświadczonych mentorów i redaktorów czasopism. Redaktorzy czasopism mogą również za pośrednictwem platformy Publons wyszukiwać najlepszych recenzentów w poszczególnych dziedzinach akademickich.

Etyka recenzji partnerskiej

Przed przyjęciem zaproszenia do recenzji naukowiec powinien wziąć pod uwagę wiele czynników, które mogą negatywnie wpłynąć na opracowaną przez niego ocenę. Po pierwsze: naukowiec powinien przyjąć zaproszenie do recenzji tylko wtedy, gdy jest w stanie przedstawić swoje uwagi w wyznaczonym terminie. Terminy opracowania recenzji partnerskich zależą od rodzaju artykułu i są bardzo różne w poszczególnych czasopismach. Zasady przejrzystości publikacji wymagają podania w przypisach do artykułu daty zgłoszenia i przyjęcia rękopisu, co stanowi dla czytelników informację o szybkości oceny i jest pomocne przy badaniu przypadków nieetycznego złożenia wielu artykułów. Terminowość pracy recenzenta często umożliwia szybką publikację cennych prac mających pozytywne konsekwencje dla ochrony zdrowia. Z kolei bezzasadnie wydłużony czas opracowywania recenzji partnerskiej opóźnia rozpowszechnianie ważnych sprawozdań i prowadzi do czynów nieetycznych, takich jak plagiat ocenianego rękopisu [31].

W dobie rosnącej popularności czasopism otwartego dostępu pobierających opłaty za obsługę artykułów bezzasadnie krótki czas recenzji może wskazywać na brak wysokiej jakości oceny i wyraźnie „drapieżne” praktyki wydawnicze [32, 33]. Autorzy wybierający czasopisma docelowe, którym zależy na uniknięciu periodyków o niewystarczającej jakości, muszą brać pod uwagę strategię recenzji partnerskich oraz obowiązujące w nich terminy recenzji.

Główny interes recenzenta (obiektywna ocena rękopisów) może być sprzeczny z jego drugorzędym interesem (promowanie własnych prac naukowych), co wymaga ujawniania informacji poprzez wypełnienie określonych części w oknie recenzenta internetowego lub przesłanie formularzy ICMJE dotyczących konfliktu interesów. Recenzenci biomedycyści wspierani bezpośrednio lub pośrednio przez branżę farmaceutyczną mogą doświadczać konfliktu interesów podczas oceny badań dotyczących leków. W takich przypadkach należy wyraźnie ujawnić istniejący konflikt i/lub odrzucić zaproszenie do recenzji.

Redaktorzy czasopism zobowiązani są do stosowania mechanizmów umożliwiających ujawnienie konflik-

tów interesów recenzenta o charakterze finansowym i niefinansowym, aby nie dopuścić do rozpowszechniania nieobiektywnych komentarzy [34]. Powinni również ostrożnie podchodzić do uwag negatywnych, przeciwstawiających się odmiennym, lecz mimo to uzasadnionym ideom naukowym [35]. Konflikty recenzentów wynikające z ich działalności akademickiej w środowisku konkurencyjnym mogą wprowadzać elementy braku obiektywizmu, które mogą skutkować niesprawiedliwym odrzuceniem rękopisów zawierających odmienne koncepcje, wyniki i interpretacje. Takie same konflikty akademickie mogą prowadzić do wymuszenia na autorach artykułu cytowania sugerowanych przez recenzenta prac jego autorstwa pod groźbą oceny negatywnej i nieuzasadnionego odrzucenia [36]. Warto zauważyć, że w wielu postępowaniach prowadzonych przez wydawców wykazano globalną skalę tego rodzaju nieetycznych praktyk, w których uczestniczyli często cytowani badacze i renomowane czasopisma naukowe [37].

Fałszywe recenzje partnerskie, będące skrajnym przykładem konfliktu interesów, są kolejną formą nieetycznego postępowania, która pojawiła się wraz ze wzrostem popularności czasopism oferujących złoty otwarty dostęp oraz publikacją artykułów bez przeprowadzenia kontroli jakości [38]. Fałszywe recenzje powstają przy udziale autorów dopuszczających się manipulacji i komercyjnych agencji redakcyjnych posiadających pełny dostęp do własnych rękopisów oraz ocen recenzentów znajdujących się w systemach zarządzania redakcyjnego poszczególnych czasopism. Jedynym celem tego rodzaju recenzji jest zakłócenie procesu oceny rękopisu i umożliwienie opublikowania artykułów pseudonaukowych. Autorzy tych artykułów nierzadko korzystają ze środków przeznaczonych na rozwój nauki w krajach nieanglojęzycznych [39]. Często na przesłaniu fałszywych recenzji przytapywani są autorzy irańscy i chińscy, co skutkuje masowym wycofywaniem artykułów przez dużych wydawców [38]. Przedstawiono już wiele propozycji rozwiązania tego problemu. Za najbardziej praktyczne uznaje się wyznaczanie niezależnych recenzentów i żądanie podania przez nich identyfikatorów ORCID [40].

Wnioski

Proces recenzji partnerskiej jest regulowany przez wydawców i redaktorów, którzy wdrażają aktualne ogólnoświatowe zalecenia redakcyjne. Dobór najlepszych recenzentów i przekazywanie autorom prac konstruktywnych uwag może zwiększać jakość publikowanych artykułów. Recenzenci wybierani są pod kątem doświadczenia zawodowego oraz umiejętności w zakresie sprawozdawczości naukowej, statystyki, etyki i języka. Wysokiej jakości uwagi recenzentów zachęcają do skła-

dania cennych prac, a tym samym podnoszenia prestiżu naukowego czasopisma [41].

W dobie cyfryzacji i otwartości nauki pojawiają się różne narzędzia i platformy internetowe, które pozwalają usprawnić proces recenzji partnerskiej oraz doceniać wkład naukowy ekspertów. Dzięki połączeniu z systemem ORCID i kanałami społecznościowymi platforma Publons oferuje obecnie optymalny model uznawania dorobku i śledzenia najlepszych i najbardziej aktywnych recenzentów. Akademia Publons dodatkowo oferuje szkolenia online dla początkujących badaczy, którzy mogą skorzystać z doświadczenia redaktorów pełniących funkcję mentorów. Ogólnie rzecz biorąc, szkolenie recenzentów w zakresie oceniania prac nadsyłanych do czasopism oraz unikania związanych z tym nieetycznych praktyk jest ważnym procesem, z którym eksperymentują już niektóre indeksowane czasopisma [42].

Obecna pandemia może negatywnie wpływać na terminowość i surowość recenzji partnerskich. Redaktorzy czasopism powinni jednak mobilizować swoich współpracowników do unikania publikowania niesprawdzonych i mylących sprawozdań. Konieczne jest podjęcie dodatkowych starań związanych z monitorowaniem publikowanych treści i zachęcaniem czytelników do zamieszczania komentarzy na platformach internetowych (blogach) wydawców oraz w innych kanałach społecznościowych [43, 44].

Autorzy deklarują brak konfliktu interesów.

Piśmiennictwo

- Banks D. Thoughts on publishing the research article over the centuries. *Publications* 2018; 6:10, DOI: 10.3390/publications6010010.
- Jana S. A history and development of peer-review process. *Ann Libr Inf Stud* 2019; 66: 152-162.
- [No authors listed]. Peer review should be an honest, but collegial, conversation. *Nature* 2020; 582: 314, DOI: 10.1038/d41586-020-01622-z.
- Wicherts JM. Peer Review Quality and Transparency of the Peer-Review Process in Open Access and Subscription Journals. *PLoS One* 2016; 11: e0147913, DOI: 10.1371/journal.pone.0147913.
- Whang Y. Reviewing a journal article with clarity and politeness: Key language tips for non-native English-speaking reviewers. *Sci Ed* 2020; 7: 204-208, DOI: 10.6087/kcse.220.
- Lazarides MK, Georgiadis GS, Papanas N. Do's and Don'ts for a Good Reviewer of Scientific Papers: A Beginner's Brief Decalogue. *Int J Low Extrem Wounds* 2020; 19: 227-229, DOI: 10.1177/1534734620924349.
- Kambakamba P, Geoghegan J, Hoti E. The peer review at high risk from COVID-19 – are we socially distancing from scientific quality control? *Br J Surg* 2020; 107: e334-e335, DOI: 10.1002/bjs.11785.
- Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals Updated December 2019. Available from: <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf> [Last accessed December 5, 2020].
- CSE's White Paper on Promoting Integrity in Scientific Journal Publications. Available from: https://www.councilscienceeditors.org/wp-content/uploads/CSE-White-Paper_2018-update-050618.pdf [Last accessed December 5, 2020].
- Core practices. Available from: <https://publicationethics.org/core-practices> [Last accessed December 10, 2020].
- Best Practices for Peer Reviewer Selection and Contact to Prevent Peer Review Manipulation by Authors. Available from: <http://wame.org/best-practices-for-peer-reviewer-selection-and-contact-to-prevent-peer-review-manipulation-by-authors> [Last accessed December 5, 2020].
- Mašić I, Begić E, Donev DM, et al. Sarajevo Declaration on Integrity and Visibility of Scholarly Publications. *Croat Med J* 2016; 57: 527-529, DOI: 10.3325/cmj.2016.57.527.
- Gasparyan AY, Kitas GD. Best peer reviewers and the quality of peer review in biomedical journals. *Croat Med J* 2012; 53: 386-389, DOI: 10.3325/cmj.2012.53.386.
- Gasparyan AY, Yessirkepov M, Gorin SV, Kitas GD. Educating science editors: is there a comprehensive strategy? *Croat Med J* 2014; 55: 672-675, DOI: 10.3325/cmj.2014.55.672.
- [No authors listed]. Recognizing the involvement of early-career researchers in peer review. *Nat Rev Endocrinol* 2020; 16: 535.
- Rodríguez-Carrio J, Putrik P, Sepriano A, et al. Improving the peer review skills of young rheumatologists and researchers in rheumatology: the EMEUNET Peer Review Mentoring Program. *RMD Open* 2018; 4: e000619 DOI: 10.1136/rmd-open-2017-000619.
- Habibzadeh F. Statistical Data Editing in Scientific Articles. *J Korean Med Sci* 2017; 32: 1072-1076, DOI: 10.3346/jkms.2017.32.7.1072.
- Misra DP, Agarwal V. Integrity of clinical research conduct, reporting, publishing, and post-publication promotion in rheumatology. *Clin Rheumatol* 2020; 39: 1049-1060, DOI: 10.1007/s10067-020-04965-0.
- Araújo CG. Peer review: a constantly-evolving scientific process. *Arq Bras Cardiol* 2012; 98: e32-35, DOI: 10.1590/S0066-782X2012000200017.
- Gasparyan AY, Ayvazyan L, Gorin SV, Kitas GD. Upgrading instructions for authors of scholarly journals. *Croat Med J* 2014; 55: 271-280, DOI: 10.3325/cmj.2014.55.271.
- Nahlen D, Clark S. The Publisher's Perspective on Journal and Book Publishing. *Semin Oncol Nurs* 2018; 34: 381-385, DOI: 10.1016/j.soncn.2018.09.006.
- Masukume G, Grech V. The Lancet peer reviewers: global pattern and distribution. *Lancet* 2018; 391: 2603-2604, DOI: 10.1016/S0140-6736(18)31136-X.
- Mavrogenis AF, Quaile A, Scarlat MM. The good, the bad and the rude peer-review. *Int Orthop* 2020; 44: 413-415.
- [No authors listed]. If you can't be kind in peer review, be neutral. *Nature* 2020, DOI: 10.1038/d41586-020-03394-y [Online ahead of print].
- Yakhontova T. Conventions of English Research Discourse and the Writing of Non-Anglophone Authors. *J Korean Med Sci* 2020; 35: e331, DOI: 10.3346/jkms.2020.35.e331.

26. Gasparyan AY, Gerasimov AN, Voronov AA, Kitas GD. Rewarding peer reviewers: maintaining the integrity of science communication. *J Korean Med Sci* 2015; 30: 360-364 DOI: 10.3346/jkms.2015.30.4.360.
27. Misra DP, Ravindran V. Peer review in academic publishing: threats and challenges. *J R Coll Physicians Edinb* 2019; 49: 99-100, DOI: 10.4997/JRCPE.2019.201.
28. Klein JS. Editor's Recognition Awards. *Radiographics* 2020; 40: 305, DOI: 10.1148/rg.2020204001.
29. Riley BJ, Jones R. Peer review: acknowledging its value and recognising the reviewers. *Br J Gen Pract* 2016; 66: 629-630, DOI: 10.3399/bjgp16X688285.
30. Gurwitz D. Peer review: Award bonus points to motivate reviewers. *Nature* 2017; 542: 414, DOI: 10.1038/542414d.
31. Mehregan M. Ethical Reviewers are Essential for Scholarly Journals for Timely Processing of Submissions and Avoiding Retractions. *J Korean Med Sci* 2019; 34: e41, DOI: 10.3346/jkms.2019.34.e41.
32. Fernandez-Llimos F. Open access, predatory publishing and peer-review. *Pharm Pract (Granada)* 2014; 12: 427, DOI: 10.4321/s1886-36552014000100001.
33. McCann TV, Polacsek M. False gold: Safely navigating open access publishing to avoid predatory publishers and journals. *J Adv Nurs* 2018; 74: 809-817, DOI: 10.1111/jan.13483.
34. Gasparyan AY, Ayvazyan L, Akazhanov NA, Kitas GD. Conflicts of interest in biomedical publications: considerations for authors, peer reviewers, and editors. *Croat Med J* 2013; 54: 600-608, DOI: 10.3325/cmj.2013.54.600.
35. Hirsch JA, Manchikanti L, Albuquerque FC, et al. The peer review process: a primer for JNIS readers. *J Neurointerv Surg* 2017; 9: e3-e6, DOI: 10.1136/neurintsurg-2015-011781.
36. Thombs BD, Levis AW, Razykov I, et al. Potentially coercive self-citation by peer reviewers: a cross-sectional study. *J Psychosom Res* 2015; 78: 1-6, DOI: 10.1016/j.jpsychores.2014.09.015.
37. Van Noorden R. Highly cited researcher banned from journal board for citation abuse. *Nature* 2020; 578: 200-201, DOI: 10.1038/d41586-020-00335-7.
38. Rivera H. Fake Peer Review and Inappropriate Authorship Are Real Evils. *J Korean Med Sci* 2018; 34: e6, DOI: 10.3346/jkms.2019.34.e6.
39. Cyranoski D. China cracks down on fake peer reviews. *Nature* 2017; 546: 464, DOI: 10.1038/546464a.
40. Ferguson C, Marcus A, Oransky I. Publishing: The peer-review scam. *Nature* 2014; 515: 480-482, DOI: 10.1038/515480a.
41. Gasparyan AY. Choosing the target journal: do authors need a comprehensive approach? *J Korean Med Sci* 2013; 28: 1117-1179, DOI: 10.3346/jkms.2013.28.8.1117.
42. Gregory AT, Denniss AR. Everything You Need to Know About Peer Review – The Good, The Bad and The Ugly. *Heart Lung Circ* 2019; 28: 1148-1153, DOI: 10.1016/j.hlc.2019.05.171.
43. Bauchner H, Fontanarosa PB, Golub RM. Editorial Evaluation and Peer Review During a Pandemic: How Journals Maintain Standards. *JAMA* 2020; 324: 453-454, DOI: 10.1001/jama.2020.11764.
44. Goel A, Gupta L. Social Media in the Times of COVID-19. *J Clin Rheumatol* 2020; 26: 220-223, DOI: 10.1097/rhu.0000000000001508.